

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Навчально-науковий інститут права
Кафедра міжнародного права та юридичної журналістики

07-03-07

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«Методика проведення журналістських розслідувань»
для студентів денної форми навчання
спеціальності 8.03040101 «Правознавство»

Рекомендовано
методичною комісією
зі спеціальності
8.03040101 «Правознавство»,
Протокол №1
від 10 березня 2015 р.

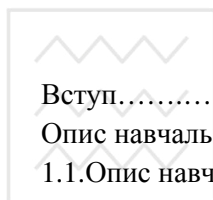
Рівне – 2015

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Методика проведення журналістських розслідувань» для студентів денної форми навчання спеціальності 8.03040101 «Правознавство» / Шанюк В.І., – Рівне: НУВГП, 2015. – 23 с.

Упорядник: Шанюк В.І., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного права та юридичної журналістики

Відповідальний за випуск: Шанюк В.І., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародного права та юридичної журналістики

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Опис навчальної дисципліни та її структура.....	7
1.1.Опис навчальної дисципліни.....	7
2.Зміст програми навчальної дисципліни.....	7
3. Плани практичних занять.....	9
4. Теми для самостійного вивчення.....	13
5. Питання до заліку.....	14
6. Рекомендована література.....	17
7. Рекомендації щодо самостійного перегляду телепрограм, котрі спеціалізуються на жанрі журналістського розслідування.....	19
8. Методичні рекомендації щодо підготовки студентом власного журналістського розслідування.....	19

© Шанюк В.І.,2015

© Національний університет
водного господарства та
природокористування , 2015

Вступ

Шановні студенти!

Ви вже ознайомлені із видами кримінального розслідування. Чимало спільного розглядається в курсі «Методика проведення журналістських розслідувань», який допоможе Вам розширити горизонти професійної майстерності.

Жанр журналістського розслідування передбачає всебічне та детальне дослідження певної мало вивченої, закритої або такої, що ретельно приховується, теми, в процесі роботи на якою доводиться долати небажання деяких структур надати інформацію, яка нас цікавить.

Журналістське розслідування справді суттєво відрізняється від інших видів журналістської діяльності. Ось три його особливості:

1. Первинне розслідування.

Первинне розслідування - не огляд і не поєднання чужих даних і відомостей. Це - дослідження, проведене репортерами, які найчастіше працюють із дуже «сирим» матеріалом. Це може бути або проведення безлічі інтерв'ю, або добір і порівняння фактів і цифр. У багатьох випадках плодом такого розслідування є встановлення таких структур і зв'язків у матеріалі, яких ніхто раніше не знаходив.

2. Обрана тема приблизно пов'язана із сумнівними справами або з недбалістю, але доказів цьому немає. Нерідко буває, що у вас є підозри, що справа нечиста або що мала місце недбалість, але ні у вас, ні в кого іншого немає доказів. Їх необхідно зібрати, а це вимагає куди більше часу й постійних зусиль, ніж звичайна діяльність.

Можливо також, що роботи буде більше, ніж на одного репортера. Звичайно, що ви вдастесь до таких витрат сил і часу, якщо тема важлива для читачів.

3. Хтось намагається зберегти інформацію в таємниці. Це характерно для багатьох видів журналістської діяльності. Зрештою, одне з визначень новин говорить, що «новини - це щось таке, що хтось не бажає дати вам надрукувати». Однак у повсякденній репортерській роботі існує такий момент, коли ви зупиняєтесь та пишете статтю на підставі досягнутого» (Д.Рендал, книга «Універсальний журналіст», глава «Журналістське розслідування», США).

«Журналістське розслідування – це найскладніший журналістський жанр, який об'єднує в собі елементи інтерв'ю, портрету, репортажу, хроніки, аналізу, синтезу. Завдання розслідування – захопити читача унікальною ситуацією і потім пояснити її сенс» (Посібник «Гід журналіста», Франція).

«Загальне правило стверджує, що стаття має містити відповіді на такі запитання: Хто? Що? Де? Коли? Як? Чому? Але розслідування йде значно далі, даючи гострі відповіді на ці запитання. Хто справді є головною дійовою особою події? Що саме відбулося? У якому точно місці це сталося? Чим саме займалися учасники цієї події? Як функціонує система, яка дала поштовх події? Чому це могло статися?» (Ж.Мурікан, «Журналістське розслідування», Франція).

«Журналістське розслідування – жанр аналітичної публіцистики, мета якого виявити потаємні пружини гострих суспільних (економічних, політичних, соціальних, моральних, екологічних) проблем, справжні причини існування яких старанно приховуються від широкої громадськості владними, політичними та іншими впливовими колами. Факти, вчинки і поведінка людей, колізії, що виникають між ними, є складовими, на підставі яких журналіст вибудовує власну концепцію досліджуваного явища, його природи та умов існування. За формою реалізації авторського задуму журналістське розслідування – складний, синтетичний жанр, у друкованому чи електронному варіантах якого можуть бути використані елементи проблемної статті, памфлету, нарису, фейлетону, репортажу, інтерв'ю, звіту, рецензії, а також фінансові документи, ділове листування, постанови, протоколи, угоди, архівні, статистичні дані тощо.

Головним принципом у роботі журналіста, який проводить розслідування, є гласність, створення відповідної атмосфери, громадської думки з приводу тих чи інших антисуспільних явищ, що виключало б їхнє повторення у майбутньому.

Для здійснення цієї мети в журналістському розслідуванні використовується весь арсенал літературно-публіцистичних прийомів, які стимулювали б розумову енергію та впливали на емоції людей, викликаючи в них відповідну реакцію на скоєне» (О.Глушко, посібник «Журналістське розслідування: історія, теорія, практика», Україна).

Сподіваємося, що опанування курсом «Методика проведення журналістських розслідувань» дасть Вам можливість розширити професійну сферу правознавця. Журналістське розслідування - жанр аналітичної публіцистики, мета якого виявити потаємні пружини гострих суспільних (економічних, політичних, соціальних, моральних, екологічних) проблем, справжні причини існування яких старанно приховуються від широкої громадськості владними, політичними та іншими впливовими колами. Факти, вчинки і поведінка людей, колізії, що виникають між ними, є складовими, на підставі яких журналіст вибудовує власну концепцію досліджуваного явища, його природи та умов існування. За формою реалізації авторського задуму журналістське розслідування - складний, синтетичний жанр, у друкованому чи електронному варіантах якого можуть бути використані елементи проблемної статті, памфлету, нарису, фейлетону, репортажу, інтерв'ю, звіту, рецензії, а також фінансові документи, ділове листування, постанови, протоколи, угоди, архівні, статистичні дані тощо. Головним принципом у роботі журналіста, який проводить розслідування, є гласність, створення відповідної атмосфери, громадської думки з приводу тих чи інших антисуспільних явищ, що виключало б їхнє повторення у майбутньому. Для здійснення цієї мети в журналістському розслідуванні використовується весь арсенал літературно-публіцистичних прийомів, які стимулювали б розумову енергію та впливали на емоції людей, викликаючи в них відповідну реакцію на скоєне.

Мета цієї навчальної дисципліни полягає в формуванні теоретичних знань та методики поетапного проведення журналістського розслідування й виробленні умінь і навичок застосування їх на практиці при підготовці правових та журналістських матеріалів різних жанрів, під час проведення радіо- та телепередач

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- різницю між журналістським розслідуванням і дослідженням, між журналістським розслідуванням і розслідувальною журналістикою;
- основні історичні етапи і ключові досягнення розслідувальної журналістики;

- предмет розслідування в журналістиці, його види й особливості;
- основні методи пізнання дійсності, якими користується журналіст у процесі проведення розслідувань;
- особливості організації й основні етапи проведення журналістських розслідувань;
- усі типи розслідувань, які практикують у сучасних ЗМІ;
- принципи створення тексту журналістського розслідування;
- ключові джерела інформації, якими можна скористатися у процесі розслідування;
- найважливіші правові, адміністративні, професійні перепони, що виникають перед журналістом, який проводить розслідування;
- морально-етичні обмеження під час проведення журналістського розслідування;
- усі засоби убезпечення журналіста-розслідувача під час виконання службових обов'язків.

ВМІТИ:

- вільно оперувати термінологією, історичними фактами і прикладами, що стосуються журналістського розслідування;
- обирати продуктивні напрямки для здійснення пошукової діяльності й конкретні теми для розслідувань;
- ефективно застосовувати найважливіші методи пізнання дійсності для збору й аналізу інформації;
- організувати і провести пошук та збір інформації, опрацювати здобуті дані, розробити гіпотезу і довести її істинність чи хибність;
- написати якісний, доступний і переконливий текст розслідування;
- оминати очевидні перешкоди на шляху проведення розслідування, вчасно виявляти й мінімізувати вплив прихованих перепон;
- дотримуватись усіх морально-етичних приписів журналістики під час збору та опрацювання інформації та у процесі написання матеріалу;
- забезпечити особисту, інформаційну, майнову та юридичну безпеку журналістського розслідування.

1. Опис навчальної дисципліни та її структура

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0304 «Право»	Нормативна	
	Спеціальність 8.03040101 «Правознавство»		
Модулів – 3	Спеціальність (професійне спрямування): «Правознавство»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		5-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 108		10-й	-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4,5	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Магістр	24 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		68 год.	год.
	Індивідуальні завдання:		
	год.		
	Вид контролю: екзамен		

1. ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Журналістське розслідування як жанр і як вид творчої діяльності.

Тема 1. Журналістське розслідування як жанр і як вид творчої діяльності.

1. Загальні тенденції розвитку сучасного видавничого бізнесу в Україні та світі. 2. Новітні тенденції в журналістиці України. Формування редакційної політики видання. 3. Місце і роль журналістського розслідування в сучасній журналістиці. 4. Журналістське розслідування як вид контroversійної журналістики.

Тема 2. Складові журналістського розслідування як жанру. Підходи до його визначення.

1. Розслідування по-українськи. Розслідування по-західному. 2. Журналіст: інвестигейтор, розслідувач, слідчий. 3. Види журналістського розслідування. 4. Межі жанру. Межі діяльності.

Тема 3. Початок роботи над журналістським розслідуванням

1. Підходи до теми. Класифікація джерел інформації (загальна характеристика). 2. Фактор часу для процесу збирання інформації. Фактор бюджету. 3. Планування роботи, виходячи з розподілу інформаторів за «колами». 4. Елементи інших жанрів у майбутньому творі. Світові журналістські спільноти (оглядово).

Тема 4. Технологія розслідування: від місця події до епіцентру явища. Робота з документацією. Контакти з джерелами інформації першого кола.

1. Опрацювання порядку зустрічей. Місце події. Архівация документів. 2. Правила ведення блокноту. Диктофон, інша техніка для фіксації інформації. 3. Від дозволеного до неприпустимого. Етика під час збирання інформації. 4. Різниця між журналістами та тими, хто керується в своїй діяльності Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». 5. Перевірка інформації. Перевірка джерел інформації.

Змістовий модуль 2. Аналітична діяльність журналіста.

Тема 5. Аналітична діяльність журналіста-інвестигейтора.

1. Твердження про те, що «факти нічого не варті». 2. Процес розкриття значення фактів (добір фактів, оцінка фактів, їхнє тлумачення, висунення гіпотези, пояснення, висновки). 3. Фактор серендіпіді; мистецтво приходиться до важливих висновків на підставі недостатніх даних. 4. Інформаційна робота на перспективу (відповідь на запитання: «Що робиться?», «Що можуть зробити?», «Які мають наміри?»).

Тема 6. Від аналітики до композиції.

1. Шість типів журналістів-дослідників. Використання методів суспільних наук в інформаційній роботі. 2. Аналогія як метод (від відомого до невідомого). Аналогія та відсотковий метод. Використання окремих випадків як метод інформаційної роботи. 3. Перевірка фактів, що стали основою матеріалу. Вірогідність та достовірність. Невірогідність. Кореляція та співпадіння. Буквенно-цифрова система, що виражає достовірність фактів. 4. Передбачення та п'ять основних факторів, що обумовлюють його успішність. 5. Три загальних принципи передбачення, що застосовуються для будь-якого Випадку. 6. Вибір композиції майбутнього матеріалу. Початок. Заголовок. Стиль. Образні засоби.

Тема 7. Особливості журналістського розслідування на тему «замовне вбивство».

1. Рівні співпраці журналіста з представниками правоохоронних органів. 2. Вивчення особи потерпілого (жертви); основні засади віктимологічного аналізу. Вивчення особи ймовірного злочинця. 3. Домисел. Вимисел. Передбачення. 4. Безпека журналіста (основні правила) під час роботи над журналістським розслідуванням на тему замовного вбивства. Етичні засади діяльності журналіста.

Тема 8. Особливості журналістського розслідування на тему дотримання прав людини в Україні. Розслідування міфів.

1. Стан дотримання та захисту прав людини в Україні та за кордоном.

2. Державні та недержавні органи, що опікуються правами людини в Україні як джерела інформації. 3. Особливості співпраці журналістів з правоохоронними органами. Правоохоронні органи як порушники прав людини. 4. Контroversійність думок; інтерв'ю з порушниками, потерпілими, свідками. Дотримання етичних норм під час підготовки журналістського розслідування на тему дотримання та захисту прав людини.

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Журналістське розслідування як жанр і вид журналістської діяльності

Завдання :

- Продумати десять тем для власного ймовірного журналістського розслідування. Скласти пояснювальну записку (обґрунтування) за кожною з тем;
- Визначити поняття «дослідження» і «розслідування», визначити спільне й відмінне;
- Знати обставини, які спонукали появу журналістського розслідування як жанр.

Список літератури, рекомендованої до теми:

1. Глушко О.К. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика. Навчальний посібник / 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К.: Арістей, 2006. – 144 с. (Розділ перший).

2. Складові журналістського розслідування

Завдання :

- Що таке журналістське розслідування, які його родові ознаки і специфіка?
- До якої групи жанрів воно належить?
- І чи жанр це взагалі, якщо в ході розслідування журналістові доводиться брати інтерв'ю, зіставляти й аналізувати факти, вибудовуючи власну концепцію явища, а також вести репортаж з місця подій?
- Місце ЖР в системі публіцистичних жанрів;
- Зарубіжні теоретики й практики мас медіа про завдання та новітні форми ЖР.

Список літератури, рекомендованої до теми:

1. Берлін Майкл. Краткое руководство по проведению журналистского расследования, 2000. Издательство: National Press Institute (Источник: <http://molvar.narod.ru/lib.htm>)

2. Вайшенберг З. Новинна журналістика: Навчальний посібник / За заг.ред. В.Ф.Іванова. – К.: Академія Української преси, 2004. – 262 с.

3. Глушко О.К. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика. Навчальний посібник / 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К.: Арістей, 2006. – 144 с. (Розділ третій).

3. Підходи до теми журналістського розслідування

Завдання

- Етапи роботи журналіста з розслідування обраної проблеми;
- Вимоги до інтерв'ю як до важливої складової в журналістському пошуку.

Список літератури, рекомендованої до теми:

1. Гід журналіста. Збірка навчальних матеріалів, складена за французькою методикою вдосконалення працівників ЗМІ. – К.: ІМІ, 1999.
2. Глушко О.К. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика. Навчальний посібник / 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К.: Арштейн, 2006. – 144 с. (Розділ четвертий).

4. Робота з документацією. Перевірка інформації

Завдання :

- Розробити власну форму фінансової звітності щодо реалізації видатків (фактичних витрат) на проведене розслідування;
- Опрацювати Закон України «Про інформацію» - знати види інформації, проаналізувати власні можливості під час ведення розслідування: допустимі шляхи отримання інформації (межі власної наполегливості).

Список літератури, рекомендованої до теми:

1. Глушко О.К. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика. Навчальний посібник / 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К.: Арштейн, 2006. – 144 с.
2. Еверет Девід. Навчальний посібник репортера. – К.: IREX ПроМедіа, 1999.
3. Етичні засади роботи журналіста: західний досвід. – К.: ІМІ, МО захисту свободи слова «Репортери без кордонів», 2002. – 80 с.
4. Журналістське розслідування. Матеріали семінару, проведеного 30.10-1.11 2000 року в Києві Інститутом масової інформації та Паризьким центром підготовки та вдосконалення журналістів.

5. Роль фактів. Інформаційна робота

Завдання

- Поєднання фактів та аналітики як процес творчого мислення;
- Стадії процесу творчого мислення (накопичення знань та відомостей, осмислення матеріалу, умовиводи та висновки, перевірка висновків);
- Схематично: чотири стадії творчого мислення у взаємодії з сімома етапами інформаційної роботи.

Список літератури, рекомендованої до теми:

1. Глушко О.К. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика. Навчальний посібник \ 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К.: Арістей, 2006. – 144 с.
2. Как защитить вашего ребенка от преступников. Дж. Симонсон, Г. Маккол., Санкт-Петербург, 1995.
3. Константинов А. Журналистские расследования. История метода и современная практика. – СПб.: Издательский дом «Нева», 2003.

3. Співпраця з правоохоронними органами

Завдання:

- Основні характеристики особи, яка вчиняє вбивство на замовлення (кримінологічний аналіз);
- Дослідити (інтернет-ресурс), які вбивства на замовлення (розкриті та нерозкриті) були вчинені в Україні за останні три роки;
- Створити власну схему (матрицю) збирання інформації щодо факту вбивства на замовлення.

Список літератури, рекомендованої до теми:

1. Глушко О.К. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика. Навчальний посібник / 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К.: Арістей, 2006. – 144 с.
2. Маларек В. Викривання фактів. Суть та практика журналістського розслідування. – К., 1999.
3. Мурикан Ж. Журналістське розслідування. – К.: ІМІ, 2003.

4. Стан дотримання прав людини правоохоронцями

Завдання:

- Стан дотримання прав людини правоохоронними органами України, загальна характеристика;

- Стан дотримання прав людини в пенітенціарних закладах України, загальна характеристика;
- Стан дотримання прав дитини в Україні, загальна характеристика;
- Проблема торгівлі людьми та людськими органами в Україні, загальна характеристика;
- Омбудсменська діяльність в Україні, загальна характеристика;
- Створити власну схему (матрицю) збирання інформації щодо фактів порушення прав людини (дитини).

Список літератури, рекомендованої до теми:

1. Практичні поради журналістам, які відстоюють принципи свободи слова. – К.: ІМІ, 1998.
2. Приступенко Т. Теорія журналістики: етичні та правові засади діяльності засобів масової інформації. – К.: Інститут журналістики, 2004.
3. Психология преступника и расследования преступлений. Антонян Ю.М., Еникеев М.И., Эминов В.Е., М., 1996.

4. ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ

Особливості журналістського розслідування справ, пов'язаних з корупцією.

Взаємовідносини журналіста з органами державної влади та управління.

Небезпеки для суспільства різних проявів корупції;

Предмет журналістського розслідування у справах, пов'язаних з корупцією.

Етапи і методика проведення журналістського розслідування корупційної діяльності (одержання попередньої інформації, конкретизація завдань та цілей журналістського розслідування.

Формування гіпотези; перевірка гіпотези.

Структура доказового розсуду.

Методи впливу на чиновників, які не бажають надавати інформацію.

Особливості журналістського розслідування в економічній проблематиці.

Особливості журналістського розслідування справ, пов'язаних з рейдерством

5. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

(в кожному білеті по два питання)

1. Місце і роль журналістського розслідування в сучасній журналістиці.
2. Журналістське розслідування як вид контрверсійної журналістики.
3. Поняття «дослідження» і «розслідування» - спільне та відмінне.
4. Журналістське розслідування як жанр – історія та сучасність.
5. Види журналістського розслідування.
6. Межі журналістського розслідування як жанру. Межі діяльності.
7. Місце журналістського розслідування в системі публіцистичних жанрів.
8. Зарубіжні та вітчизняні теоретики і практики мас медіа про завдання та новітні форми журналістського розслідування.
9. Класифікація джерел інформації для проведення журналістського розслідування.
10. Фактори часу та бюджету для процесу збирання інформації під час проведення журналістського розслідування.
11. Планування роботи над журналістським розслідуванням, виходячи з розподілу інформаторів за «колами».
12. Елементи інших жанрів у журналістському розслідуванні.
13. Світові журналістські спільноти, що спеціалізуються на журналістському розслідуванні.
14. Етапи роботи журналіста з розслідування теми.
15. Вимоги до інтерв'ю як до важливої складової в журналістському пошуку.
16. Правила ведення блокноту. Диктофон, фотокамера та інша техніка для фіксації інформації.

17. Журналіст і слідчий – спільне та відмінне. Законодавче забезпечення діяльності.
18. Методики перевірки інформації. Методи перевірки джерел інформації.
19. Поняття падіння цінності інформації в залежності від плину часу (графічно).
20. Процес розкриття значення фактів для журналістського розслідування.
21. Методи віднайдення і вивчення вразливих місць об'єкта дослідження та його потенційних можливостей.
22. Використання наукових методів під час журналістського розслідування.
Основні етапи аналітичної діяльності.
23. Стадії процесу творчого мислення у взаємодії з етапами інформаційної роботи.
24. Використання аналогії та відсоткового методу при роботі над журналістським розслідуванням.
25. Рівні співпраці журналіста з представниками правоохоронних органів під час роботи над журналістським розслідуванням.
26. Вивчення особи потерпілого (жертви) під час роботи над журналістським розслідуванням. Основні засади віктимологічного аналізу.
27. Вивчення особи ймовірного злочинця (підозрюваного). Домисел. Вимисел. Передбачення.
28. Безпека журналіста під час роботи над журналістським розслідуванням на тему замовного вбивства.
29. Етичні норми під час підготовки журналістського розслідування на тему дотримання та захисту прав людини (дитини).

30. Особливості розслідування міфів. Класифікація міфотворчих матеріалів.
31. Особливості роботи журналіста з чутками (розслідування та ретрансляція чуток).
32. Предмет журналістського розслідування у справах, пов'язаних з корупцією.
33. Етапи і методика проведення журналістського розслідування корупційної діяльності. Структура доказового розсуду.
34. Методи впливу на чиновників, які не бажають надавати інформацію.
35. Органи державної влади та управління, що ведуть боротьбу з корупцією;
шляхи взаємодії журналіста з ними.
36. Особливості спілкування з «корупціонерами» під час ведення журналістського розслідування. Журналіст як учасник конфлікту. Журналіст як арбітр.
37. Журналіст як сторона конфлікту або як арбітр під час розслідування справ, пов'язаних з рейдерством.
38. Принципи безпеки журналістської діяльності.
39. Правила індивідуального захисту журналіста (безпеки), які займаються розслідуванням.
40. Поняття страгем як алгоритмів для досягнення поставленої мети.
41. Психологічні складові інтерв'ю під час вивчення особи, яка є фігурантом журналістського розслідування.
42. Методи оцінки особи, з якою планується інтерв'ю: спостереження, бесіда по телефону, аналіз документів, вивчення біографії.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- Берлин Майкл. Краткое руководство по проведению журналистского расследования, 2000. Издательство: National Press Institute (Источник: <http://molvar.narod.ru/lib.htm>)
2. Берндорф Г.Р. Шпионаж. С немецкого. – М.: Советский писатель, Олимп, 1991. – 128 с.
 3. Вайшенберг З. Новинна журналістика: Навчальний посібник / За заг.ред. В.Ф.Іванова. – К.: Академія Української преси, 2004. – 262 с.
 4. Воеводин А.И. Стратегемы – стратегии войны, манипуляции, обмана. Издание второе дополненное. – М.: Белые альвы, 2003. – 256 с.
 5. Гід журналіста. Збірка навчальних матеріалів, складена за французькою методикою вдосконалення працівників ЗМІ. – К.: ІМІ, 1999.
 6. Глушко О.К. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика. Навчальний посібник / 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К.:Арістей, 2006. – 144 с.
 7. Еверет Девід. Навчальний посібник репортера. – К.: IREX ПроМедіа, 1999.
 8. Етичні засади роботи журналіста: західний досвід. – К.: ІМІ, МО захисту свободи слова «Репортери без кордонів», 2002. – 80 с.
 9. Журналістське розслідування. Матеріали семінару, проведеного 30.10-1.11 2000 року в Києві Інститутом масової інформації та Паризьким центром підготовки та вдосконалення журналістів.
 10. Защита объектов. Поздняков Е. Н., М., 1997.
 11. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості. – Львів.: Паіс, 2004.
 12. Как защитить вашего ребенка от преступников. Дж. Симонсон, Г. Маккол., Санкт-Петербург, 1995.
 13. Константинов А. Журналистские расследования. История метода и современная практика. – СПб.: Издательский дом «Нева», 2003.

14. Маларек В. Викирвання фактів. Суть та практика журналістського розслідування. – К., 1999.
15. Мурікан Ж. Журналістське розслідування. – К.: ІМІ, 2003.
16. Оружие шпионажа. 1993-1994. Серия “Безопасность”. М.: Империял, 1994.
17. Практичні поради журналістам, які відстоюють принципи свободи слова. – К.: ІМІ, 1998.
18. Приступенко Т. Теорія журналістики: етичні та правові засади діяльності засобів масової інформації. – К.: Інститут журналістики, 2004.
19. Психология преступника и расследования преступлений. Антонян Ю.М., Еникеев М.И., Эминов В.Е., М., 1996.
20. Секреты коммерческой безопасности. Агентство коммерческой безопасности. М.: ИНФОАРТ, 1993.
21. Справочник для журналистов стран Центральной и Восточной Европы. Малькольм Ф. Мэллет, М., 1993.
22. Средства персональной и коммерческой безопасности (специальная техника). М.: Knowledge Express Inc., 1991.
23. Тертычный А.А. Расследовательская журналистика. – М.: Аспект пресс, 2002.
24. Технические средства, применяемые сотрудниками личной охраны (учебное пособие). Каретников М.К., Лобашев А.К., М., 1997.
25. Техніка інтерв'ю. – К.: Міжнародний фонд «Відродження», 2000. – 120 с.
26. Уллмен Джон. Журналистские расследования: современные методы и техника. – М.: Виоланта, 1998.
27. Универсальный журналист. Дэвид Рэндалл, М., 1996.
28. Шалий О. Технологія журналістського розслідування // Законодавчий бюлетень для засобів масової інформації. – 1998. - №4.
29. Шостак М. Журналистские расследования // Журналист. – 1998. - №9-10.
30. “Шпионские штучки” и устройства для защиты объектов и информации (справочное пособие). Санкт-Петербург, 1996.
31. Шум Ю. Журналистское расследование: от теории к практике.- М.:Галерея, 2002.

6. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО САМОСТІЙНОГО ПЕРЕГЛЯДУ ТЕЛЕПРОГРАМ, КОТРИ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ НА ЖАНРИ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

1. Телеканал СТБ – має права на показ документального серіалу «Слідство вели... з Леонідом Каневським».
2. Телеканал «Інтер» - «Чергова частина», «Кримінал» (ведучий – К.Стогній).
3. Телеканал 5-й – «Закрита зона» (ведучий В.Ар'єв).
4. Телеканал НТН – «Свідок» (ведучий О.Бондарчук).
5. Телеканал «Київ» - «Чорний квадрат».
6. Телеканал Discovery (США) – Журналістські та поліцейські детективи.
7. Телеканал «Україна» - «Критична точка. Журналістське розслідування».
8. Телеканал «Право» - «Кримінальні розслідування».

7. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТОМ ВЛАСНОГО ЖУРНАЛІСТСЬКОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

(семестрова самостійна робота)

(За книгою Джона Уллмена « Журналістське розслідування: сучасні методи та техніка», М., 1998, НІП та навчально-методичними документами ФБР, США).

1. Визначення.

Журналістське розслідування – це матеріал, заснований, зазвичай, на власній роботі та ініціативі, на важливу тему, яку окремі особи та організації бажали б залишити в таємниці.

Три основних елементи журналістського розслідування:

А. Журналіст проводить розслідування, яке до нього не проводив ніхто інший

(оригінальність теми, новизна).

Б. Тема є досить важливою для читача/телеглядача (актуальність, злободенність).

В. Інші намагаються приховати факти, які ви висвітлюєте.

2. Чим схоже журналістське розслідування на аналітичну статтю.

А. І та, й інша публікації – створюються в інтересах суспільства, мають багато спільних методів підготовки:

- дослідницька робота;
- встановлення та розробка джерел, пов'язаних з предметом розслідування;
- здатність щось розплутувати та пояснювати;
- будувати гіпотези (на підставі підказок та уважного спостереження) та перевіряти їх на відомих фактах та думках;

Б. Коли ви працюєте над аналітичною статтею, факти, зазвичай, не приховуються.

В. Коли ви працюєте над журналістським розслідуванням, факти, зазвичай, приховуються.

Г. Перед початком журналістського розслідування у вас повинно бути відчуття, що щось негаразд, що хтось вчинив злочин або зловживає своїм становищем.

3. Перепони, які трапляються на шляху до журналістського розслідування.

А. Ваше невміння користуватися технологіями доступу до інформації.

Б. Юридичні проблеми. Журналісти, котрі працюють над журналістським розслідуванням, нерідко перебувають під постійною загрозою судового переслідування – за образу честі, гідності та ділової репутації, за вторгнення в приватне життя, неправомірне використання імені тощо. Тому слід опанувати технікою юридичної безпеки журналіста.

В. До перепон можна також віднести слабкі навички щодо детективної роботи.

«Всі детективи займаються розслідуваннями, але не всі, хто займається розслідуваннями, є детективами. Людина, яка веде розслідування, повинна побудувати низку важливих для розслідування фактів і рухатись по них до успішного завершення розслідування. Однак, якщо фактів немає, розслідування «розсиплеться»... Тоді до гри вступає детектив – людина, яка здатна намалювати пейзаж, якого раніше ніколи не бачив, не

виходячи з темної зачиненої кімнати. В цьому й різниця між ремеслом та мистецтвом» (Джеймс Бернетт, за навчально-методичними матеріалами ФБР, США).

4. Вивчення документів.

А. Розумінню документа може допомогти відтворення інтелектуальних світів та сил, які нав'язують свою волю тому, хто працює над розслідуванням

(питання: хто стоїть за спиною?).

Б. Для чого створювався документ, який ви вивчаєте? Які первісні функції він мав виконувати? (Вивчення, моделювання обставин створення документа

нерідко допомагає знайти реальних адресатів окремих його частин).

В. Встановлюйте та осмислюйте зв'язки між фактами (інтерпретація та аналіз).

5. Побудова гіпотези.

Повторимо: журналістське розслідування починається з гіпотези (або натяку),

що щось негаразд і щось варто перевірити.

Так само, як і в науковій дослідницькій роботі:

А. Будується гіпотеза;

Б. Переглядаються бази даних з метою віднайдення опублікованих матеріалів;

В. Проводяться інтерв'ю;

Г. Вивчаються джерела;

Д. Порівнюються позитивні та негативні аспекти гіпотези;

Е. Виробляються та публікуються висновки, котрі мають доказове підтвердження.

6. Перевірка гіпотези (підтвердження її або спростування).

А. Розумова гімнастика на робочому місці.

Б. Зіставлення своїх висновків з думками людей «з вулиці».

В. Вивчення документів.

7. Що таке сміливість журналіста, який проводить журналістське розслідування.

А. Бачити істинний стан справ в той час, коли багато хто (або хтось) зацікавлені в тому, щоб ви та всі решта бачили речі в іншому світлі.

Б. Використовувати технічні прийоми в межах норм, зазначених вище.

В. Завжди опубліковувати результати, які одержали.

8. Особливості інтерв'ю під час ведення журналістського розслідування.

Інтерв'ю можна починати одночасно із знайомством з документальними свідченнями, оскільки нові люди можуть вивести й на нові документи.

Вимоги до співбесідника:

А. Щоб він був сам свідком подій.

Б. Якщо він не є свідком подій, то щоб він мав документи, якими може підтвердити свої свідчення.

В. Він повинен вивести на надійніше джерело.

Слід заготувати два комплекти питань: повний та скорочений.

9. Соціологічні методи під час ведення журналістського розслідування.

А. Невключене спостереження: аналіз різноманітних баз даних.

Б. Перепис: дослідження всіх можливих суб'єктів з використанням методу аналогії (компанії, організації), виявлення закономірностей.

В. Опитування: на відміну від перепису, охоплює всю генерацію (популяцію),

вибірку та претендує на її репрезентативність.

10. Від ідеї до матеріалу.

Генерація ідей (креатив). Обговорення їх з колегами, експертами.

Встановлення мети розслідування. Встановлення його меж.

А. Чи порушую я закон?

Б. Чи порушую я етичні норми?

В. Чи достатньо зробити виклад подій, або ж матеріал повинен бути на рівні кримінального звинувачення?

Г. Використання таблиці про достовірність/недостовірність інформації (див. додаток В).

Д. Ведення власної хронології розслідування.

Е. Ведення звітів та самозвітів.

Ж. Визначення тону публікації – звинувачувальний або нейтральний.

К. Перепереверка кожного слова на точність, влучність, об'єктивність, відповідність контексту.

За такою схемою слід пропонувати свій проект журналістського розслідування

редакторові (викладачеві на семінарське заняття):

1. Назва проекту.
2. Тема проекту. Наприклад, розслідування якості виконуваної роботи (як працює школа?) або вартість послуг (що коштує платникам податків прибирання сміття в нашій місцевості в порівнянні з іншими).
3. Чому читачів хвилює дана проблема, можлива реакція на даний матеріал, навіщо ця інформація потрібна, яку користь отримає суспільство від публікації/трансляції даного матеріалу?
4. Методи. Як діятимуть журналісти? Які попередні дослідження потрібно зробити, скільки провести інтерв'ю, опитати джерел, наявність документації, чи потрібно проводити порівняльний аналіз, спостереження тощо.
5. Вартість проекту. Скільки коштів буде потрібно, скільки персоналу потрібно задіяти, які небезпеки можуть виникнути?
6. Результати і наслідки. Коли буде опублікований матеріал? Чи буде це одна стаття або серія матеріалів? Шість хвилин ефірного часу в перебігу п'яти днів? Які візуальні матеріали супроводжуватимуть публікацію? Які схеми і графіки буде потрібно підготувати? Чи будуть супутні матеріали? Чи плануються коментарі? Чи планується продовження після результатів дослідження? Якою буде реакція громадськості?